بەڵگەنامەکانی سۆڤیەت

ڕێزدار دوکتۆر ئەفراسیاو هەورامی ژمارەیەک بەڵگەنامەی سۆڤیەتی لە پەیوەندیی کۆماری کوردستان (١٩٤٦) و ماوەیەک دوای ئەو تاساڵی ١٩٥٨، کۆدیتای عەبدولکەریم قاسم لە عیراق و گەڕانەوەی نەمر بارزانی بۆ کوردستان، وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی و هاوڕێ لەگەڵ هەڵسەنگاندن و بۆچوونی خۆیدا وەک بەرگێک کتێب بڵاوی کردۆتەوە. ناوی کتێبەکە بریتییە لە*"مستەفا بارزانی لە هەندێک بەڵگەنامە و دۆکیومنتی سۆڤیەتیدا ١٩٤٥ ـ ١٩٥٨"* و وێدەچێت هەندێک هەڵوێست گرتنی بنکەی بڵاوکەرەوەش چووبێتە ناوەرۆکی کتێبەکەوە.

ئاشکرایە سۆڤیەتییەکان سەبارەت بە ڕووداوەکانی سەردەمی کۆماری کوردستان و ئازەربایجان زانیاریی بە بەڵگەیان لە هەموو وڵاتێکی دیکە زیاتر بێت لە بەر ئەوەی ڕووداوەکان لە شوێنێک ڕوویان داوە کە لە ژێر دەسەڵاتی ئەواندا بووە و هەر خۆشیان هۆکاری دامەزرانیان بوون ــ جا ئەگەریش خوازیاری ڕیزی سەربەخۆی کورد نەبووبێتن و ویستبێتیان کوردستان لە ژێر باڵی ئازەربایجاندا بمێنێتەوە، لایکەم بە چەک و بە زۆر پێشیان بە دامەزرانی کۆمار نەگرتووە و هەندێک یارمەتییان وەک چەک و چاپخانە و ستاسیۆنی ڕادیۆش ئاراستە کردووە.

بۆ ئەوەی ڕوانگەی نووسەر/ وەرگێڕمان بۆ دەربکەوێت با ئەم چەند دێڕە لە لاپەڕە ١٢٧ دا بخوێنینەوە:
"... دەیان سیخوڕ و فەرمانبەر و دیپلۆماتی سۆڤیەتی لە کوردستانی ڕۆژهەڵات کە ٩٩% یان ئازەری و ئەرمەنی سۆڤیەتی و پیاوی 'باقرۆف' [سەرەک کۆماری ئازەربایجانی سۆڤیەتی] بوون یان بە ڕێنوێنی باقرۆف دەجووڵانەوە، پیلانە گڵاوەکانی باقرۆفیان بە تایبەتی لە بواری پڕوپاگەندە و لاوازکردن وبەدناوکردنی بزووتنەوەی کورددا بەڕێوە دەبرد، واتە بۆئەوەی ... بزووتنەوەی کورد لە کوردستانی ڕۆژهەڵات لە ناوچەی موکریان قەتیس بکرێت، کوردستان تەنیا مافێکی کولتووریی لە چوارچێوەی ئازەربایجاندا بدرێتێ، و...."

بەداخەوە ئێرە مەودای هەڵسەنگاندنی سەرجەمی بابەتەکانی ناو کتێبەکە نییە و دەبێ لەچوارچێوەی بۆکاندا قەتیس بمێنێتەوە. ئەوەی وا بە بۆکانەوە پەیوەندیی هەبێت لە کتێبەکەدا گەلێک زۆرن، و لە ڕاستیدا هەموو ئەو ڕووداوانەی وا باسیان لێوەکراوە باوەکوو لە مەهاباد ڕابردوون، هەموویان بۆکانیش وەک شاری دووهەمی کۆمار دەگرنەوە و بە تایبەت ڕووداوەکانی سنووری باشووری کۆمار واتە گوندی سەرای نێوان بۆکان و سەقز وەک هێڵی جیاکەرەوەی هێزی سوپایی کۆمار و ئێرانییەکان، دامەزرانی ژمارەیەکی زۆر لە بارزانییەکان لەو شوێنە، بوونی حەمەڕەشیدخان لە سەرا و گەلێک بابەتی تر هەمووی هەر بۆکان دەگرنەوە.

ئەوانەی خوارەوە ئاماژەن بە هەندێک بابەت کە پەیوەندیان بە بۆکانەوە هەیە:

١. *شەهید محەممەد مەحموود قودسی لە ووتارێکی ناو ڕۆژنامەی کوردستان (ژمارە ٢٣) دا دەنووسێت: "پسپۆڕایەتی برایانی خۆشەویستی بارزانی ...لە چالاکی جەنگی و ئازایی و ڕەشیدیدا لە شەڕی ساڵحاوایە مەعلووم بوو، کە عیددەیەکی ٧٠٠ کەسیی ئوردووی فارسەکان دەیانویست بەرەو سەرا بێن، ئەوان بە ١٧٥ کەس پێشیان پێگرتن، ١١٠ کەسیان لێ کوشتن، ٤٠ کەسیان ئەسیر لێ گرتن و تەلەفاتێکی زۆریان لێدان بێ ئەوەی یەک کەسیان خوێن لە کەپۆی بێت.* (ل. ١٨)
٢. *ڕووسەکان ناهێڵن شێخ ئەحمەدی براگەورەی بارزانی بێتە ناوچەی مەهاباد و بۆکان.*(ل. ٣١)
٣. *ڕاپۆرتی هاشموف - کۆنسوولی سۆڤیەت لە ڕەزائیە بۆ وەزارەتی دەرەوەی سۆڤیەتی، ڕێکەوتی ١٩٤٧/٠٨/١٥:*
"... هێشتا لە ساڵی ١٩٥٦ و ٤٦ دابوو کە ئێمە لە ڕاپۆرتی کۆنسوولیدا نووسیمان وا ئەمریکایی و ئینگلیزییەکان بەتەمان دەوڵەتێکی دەستکرد "بەکرێگیراو" بە ناوی کوردستانی گەورە دوست بکەن ... و بۆ ئەم مەبەستەش نوێنەرانیان زۆرجار لەگەڵ سەرکردەکانی کورد: قازی محەممەد و سەیفی قازی و حاجی بابەشێخدا وتووێژیان کردووە. (ل.٧٣)
٤. *کوردەکانی ئێران بوون بە دوو بەشەوە. لە بەرە، یان بەشی یەکەمدا بەڕێبەرایەتی ئینگلیز هۆزەکانی مامەش، مەنگوڕ، دێبوکری، زەرزا، پیران، فەیزوڵلابەگی و هەندێکی تری دانیشتووی باشووری کوردستان [ی ئێران]ن.* (لل. ٧٣ و ٧٤)

وەک دەبینین بۆچوونی نووسەر ڕاستە و ئەفسەرە ئازەربایجانییەکانی ناو سوپای سۆڤیەت نەک هەر ڕوانگەی ئەرێ بیان بە نیسبەت کۆماری کوردستانەوە نەبووە، بەڵکوو ڕێبەرەکانی بزووتنەوەی نەتەوایەتی کوردیان بە داردەستی ئینگلیز و ئەمریکا زانیوە، یا خود وایان نواندوون.
لە کوێن ئەوانەی وا کۆماری کوردستان بە دەستکردی سۆڤیەت دەزانن؟!

د. ئەفراسیاو هەورامی، *"مستەفا بارزانی لە هەندێک بەڵگەنامە و دۆکیومنتی سۆڤیەتیدا ١٩٤٥ – ١٩٥٨ – تۆمارێکی زێڕین لە مێژووی گەلی کورددا"* ، چاپی یەکەم، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس، هەولێر ٢٠٠٢، ٢١٦ لاپەڕە، کوردی.